

Lunds Universitet
Institutionen för Rättssociologi
Rättssociologi 21p – 40p, RÄS 723, dk. 2, moment 2
Vt 2005
Grupp 1

Norm- och kultur konflikter

En studie om hedersrelaterat våld ur ett rättssociologiskt perspektiv

Författare: Margaretha Andersson, 740509-4066
Elisabeth Bergqvist, 820629-3584
Agnetha Ahlberg, 820422-4033

Handledare: Eva Friis
Examinator: Karsten Åström

ABSTRACT

Författare: Margaretha Andersson, Elisabeth Bergqvist och Agneta Ahlberg.

Uppsats RÅS 723, 21-40p

Vårterminen 2005

Handledare: Eva Friis, lektor

Examinator: Karsten Åström, professor

Rättssociologiska institutionen, vårterminen 2005

Studien belyser hedersrelaterat våld ur ett rättssociologiskt perspektiv, där vi fokuserar på den samhälliga normen kontra den rättsliga. Vår övergripande forskningsfråga är skillnaderna mellan östs synsätt att se på hedersrelaterat våld mot västs. För att få svar på denna fråga har vi använt oss av en fallstudieundersökning, den genomfördes med hjälp av metoderna dokumentanalys och djupintervju. De svar vi fick fram genom fallstudien visade på att det finns klara skillnader mellan lagar och normer mellan öst och väst, detta ledde i sig till att det uppstår kulturkrockar.

Hedersrelaterat våld handlar om att förtrycka kvinnan, de mänskliga rättigheterna respekteras inte. Lagstiftningen behöver effektiviseras och förstärka åtgärder för att garantera rättvisa och jämlikhet för kvinnor, deras ekonomiska, sociala, kulturella och politiska villkor måste förbättras för att vi ska få bukt med hedersrelaterat våld.

Resultatbilden av hur lagen och socialtjänsten ser ut och vad som inte fungerar, visar på att det finns möjligheter till förbättringar, detta har både utrikesministern och jämställdhetsministern insatt. Nu gäller det bara att verkställa möjligheterna till verklighet, så att det blir en förbättring för alla parter.

Nyckelord: hedersrelaterat våld, hedersmord, heder, kulturkrock, normer, möjligheter, vilja, kunskaper, regeringsinsatser, lagen, socialtjänsten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1. INLEDNING	
1.1 Problemformulering/bakgrund	4
1.2 Brottsbalken	4
1.3 Syfte och frågeställningar	5
2. TEORI OCH METOD	
2.1 Teoretiska utgångspunkter	5 - 6
2.2 Tidigare forskning	6 - 9
2.3 Material och Metod	9 - 10
2.3.1 <i>Kvalitativ dokumentanalys</i>	10
2.3.2 <i>Källkritik</i>	11
2.3.3 <i>Djup intervju</i>	11 - 12
2.4 Etiska övervägande	12
3. RESULTAT	
3.1 Intervju med IP	13 - 16
3.2 Pelas lillasyster berättar	16 - 19
3.3 Konferensen; <i>Att bekämpa patriarkalt våld mot kvinnor – med fokus på våld i hederns namn. Ju 2005:1</i>	19 - 20
3.4 Socialtjänsten (Lagen)	20 - 22
3.5 Domar och lagstiftningen	22 - 24
4. ANALYS	24 - 27
5. SAMMANFATTANDE SYNPUNKTER	27 - 28
6. REFERENSER	29 - 30
Bilagor	
1. Normmodellen	31
2. Intervjuguide	32

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering/bakgrund

Vi har valt att skriva om ett ämne som blir allt vanligare i vårt land. Det ämnet är hedersrelaterat våld. Vi har nog alla svårt att förstå hur ett mord eller våldshandling kan försvaras, bara för det handlar om att försvara familjens heder. I den svenska kulturen är inte detta begrepp, tankesätt lika centralt som i exempelvis den muslimska kulturen. I Sverige klassificeras ett hedersmord som mord, medan t.ex. i Irak ses hedersmord som en förmildrande omständighet.

Hedersrelaterat våld kan te sig på många olika sätt. Men främst är den riktad mot kvinnor och grundar sig oftast i religionen. Andra fall av hedersrelaterat våld behöver ej ha med religionen att göra t.ex. blir många män och kvinnor utstötta, misshandlade eller mördade av sina familjemedlemmar pga. att deras sexuella läggning ej accepteras.

Vi har i Sverige haft fall som Fadime och Pela som båda blev uppmärksammade i media. De fallen fungerade som en signal till oss alla att göra något åt saken. Man måste reagera för att kunna förhindra att det händer någon annan kvinna eller man oavsett religion, sexuelläggning eller ursprung.

Trots att det är många fall av hedersrelaterat våld som blir uppmärksammade och kommer till allmän kännedom, är det många flickor som söker hjälp men blir ej tagna på allvar (Schlytter 2004).

Att inte själv kunna välja vem man ska leva med, om man ska, eller till vad man ska utbilda sig till är för oss som växt upp i Sverige med den svenska kulturen och dess frihet omöjlig att tänka sig.

Eftersom hedersrelaterat våld oftast riktar sig mot unga kvinnor kändes ämnet extra aktuellt för oss med tanke på att vi är tre unga kvinnor.

1.2 Brottsbalken

3 Kap. Om brott mot liv och hälsa

1§ Den som berövar annan livet, döms för mord till fängelse i tio år eller på livstid.

Det innebär om en person dödar en annan person så begås ett brott som straffas med fängelse i antingen tio år eller livstid. (Sveriges Rikes Lag, 2002)

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att få en inblick i hur det svenska rättssystemet ser på hedersrelaterat våld och jämföra det med hur vår intervjuperson och Pelas lillasyster Breen ser på det. Hur skiljer sig Öst normer från våra i väst? Är de så olika att i den ena kulturen är det förmildrande om man dödar för sin heder? Att det ökar i vårt land vet vi men varför? Det är detta vår grupp vill undersöka för att få en uppfattning om varför hedersrelaterat våld sker i vårt samhälle.

För att kunna göra vårt ämnesområde behandlingsbart har vi valt att utgå från följande forskningsfrågor;

- Hur skiljer sig östs synsätt att se på hedersrelaterat våld mot västs?

För att besvara ovanstående fråga har vi använt oss av följande underfrågor:

- Vilken uppgift har socialtjänsten när det gäller att förhindra hedersrelaterat våld?
- Vilken uppgift har det svenska rättssystemet när det gäller att förhindra hedersrelaterat våld?

2. TEORI OCH METOD

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att använda oss av Normmodellen (se bilaga 1), vi väljer här att kortfattat förklara vad den handlar om normens tre förutsättningar;

- 1) Vilja
- 2) Kunskap
- 3) Möjligheter

En norm handlar om att skapa ordning i ett samhälle, en norm kan vara befallande eller uppmanande på olika sätt. Inom samhällsvetenskapens värld är en norm en handlingsanvisning. Sociala normer t.ex. ”du skall inga andra gudar hava jämte mig”.

En norm kan vara både en oskriven och en skriven regel som följs inom ett samhälle eller i en familj. Orsaken till att man följer en norm är att det hör till, det kan också vara för ens eget bästa. Normen har fyra funktioner; reducera komplexitet, Koordinera handlingar, distribuera makt och markera gränser för vad som är bra och dåligt.

Våra normer gör att vårt liv flyter på utan att några problem uppstår. Normer är en anvisning om hur en sak ska se ut, var den ska placeras och vem som ska utföra handlingen.

(Baier, M, 2004:40)

I vårt fall handlar det om rätts - och samhälls normer. När det gäller rättsnormer kan de delas upp i *metanormer*, dvs. oskrivna normer. *Kompetensnormer* – t.ex. i regeringsformen står det att riksdagen alltid har kompetens att meddela föreskrifter på regeringens område eller att lagrådet har kompetens att avge yttrandet över lagförslag. *Kvalifikationsnormer* – information om vem som har kompetens att ta viktiga beslut. *Pliktnormer* är en kategori av normer som har ett handlingsinnehåll, som pekar ut handlingar eller beslut av olika slag.

Denna kategori kan i sig delas upp i tre olika pliktnormer; *Påbudet* (pekar ut handlingar som skall vidtas), *Förbudet* (pekar ut handlingar som inte skall utföras) och *Tillåtelse* (markerar att ett visst handlande får utföras).

När det gäller samhällsnormer kan de delas upp i *Konstruktiva normer* anger hur en interaktion skall gå till i olika situationer. *Kompetensnormer* anger vem eller vilka som skall fatta beslut, utföra vissa handlingar. *Handlingsnormer*, de är samma som pliktnormer inom juridiken. *Moraliska normer* handlar om hur vi kan behandla andra människor och naturen.

En samhällsnorm uppkommer när någon börjar göra på ett visst sätt så kommer andra snart att göra likadant, förutsatt att det finns andra som befinner sig i samma situation som de som började och att det finns drivkraft för ett visst beteende. Medan en rättsnorm tillkommer genom formella, auktoritativa beslut med demokratisk legitimitet. (Baier, M, 2004:)

För att få en så klar bild av verkligheten har vi valt att utgå från Normmodellen (se bilaga 1), för att förstå vad som krävs och vad som påverkar en norms möjligheter att fungera så som den är tänkt.

2.2 Tidigare forskning

Det finns många studier inom det ämnesområde som vi har valt pga. att det är ett så explosivt ämnesområde och att det händer nya saker hela tiden. De forskningsstudier som vi har valt är;

Dubbel viktimisering, rapport från en konferens om möjligheter och brister i mångkulturella möten, november 2001 (konferensrapport nummer saknas), Brottsmyndigheten. Den fann vi genom en google sökning. I denna rapport finns det två intressanta delar;

Religiös tradition i ny miljö, av Jan Hjärpe. Förmedlar de olika sätten att se på religion från västvärlden och östvärlden. Författaren vill upplysa oss om att det finns orsaker till varför vi ser olika på religionens funktioner i våra liv.

I västvärlden är inte den religiösa gemenskapen längre nödvändigt vis den som styr våra liv, medan i östvärlden är den religiösa gemenskapen en nödvändighet för överlevnaden.

I östvärlden respekterar denna gemenskap även andra funktioner än bara den religiösa biten, den ger upplevelser, sociala, utbildning, ekonomisk hjälp och ett nätverk för kontakter. Medan i västvärldens välfärdsstater är individens trygghetsnät i stället knutet till medborgarskapet, och man är underkastad en statlig lagstiftning som faktiskt tillämpas.

Reaktioner på invandrarflickors gränsöverskridande handlingar, av Astrid Schlytter.

Författaren ger oss en bild av vilka normer som är relaterade till hederstraditionen och vad dessa innebär både för flickorna och unga kvinnorna och deras föräldrar. Dessa normer är samhällsnormer och värderingar som blandas med familjens och släktens normer. De normer det handlar om enligt författaren är påbudsnormer dvs. faderns krav. Dessa krav är att flickan/kvinnan ska vara lydig, hon ska vara oskuld när hon gifter sig, föräldrarna, framförallt fadern, ska bestämma vem flickan ska gifta sig med.

Dessa påbudsnormer förutsätter att flickan är utan förmåga att fatta egna beslut. Påbuden för flickan/unga kvinnan är samtidigt rättigheter för andra. De normerna som reglerar föräldrarnas rättigheter och skyldigheter, dessa går ut på att de ska få till stånd ett passande giftermål för dottern och att dottern ska vara orörd. Som en följd av dessa förväntningar är det faderns skyldighet att kontrollera att dottern inte överskrider familjens/släktens påbud, och att hon verkligen göra detta, fadern ska också få dottern att inordna sig.

Dessa förväntningar och krav på flickan och de andra familjemedlemmarna och släkten är ett system av normer och regler som bildar en realitetskontext som ger ramar för dessa aktörers handlande. Enligt författaren finns det normer av två slag; kvalifikationsnormer, dessa anger plikter och rättigheter och det finns kompetensnormer, dessa anger vem som har den kompetens som behövs för att bestämma rättigheterna och plikternas innehåll. Dessa olika normer bildar en hierarki som anger männens makt på lika nivåer inom familjen/släkten.

Författaren vill också visa oss hur olika västvärldens och östvärldens rättssystem är, och hur olika de bedömer ett brott som hedersmord. I Östvärlden ser hedersmord som ett brott och det klassas som ett mord. Men om handlingen har utförts av fadern, och brottet begåtts i syfte att tvätta bort den skam som drabbat familjens heder, kan straffet bli annat än fängelse.

(Pela domen, Stockholms tingsrätt B338-00)

I Västvärlden så anses ett hedersmord som ett mord och straffet för mord är tio år eller livstid fängelse.

Rätten att själv få välja, av Astrid Schlytter (2004). Precis som i föregående bok av författaren handlar boken om den utsatthet vissa flickor och kvinnor med hederskulturell bakgrund i Sverige hamnat i. Boken belyser arrangerade äktenskap, könsstympning samt socialt begränsande umgänge.

Författaren har skildrat olika flickors berättelser om bl.a. könsstympning, tvångsgifte och misshandel samt deras strävan efter att själva få utveckla sin identitet och använda sina förmågor. Författaren nämner här som i boken ovan kvalifikationsnormer och kompetensnormer som två viktiga aspekter.

Författaren vill med boken belysa att hedersrelaterat våld inte bara är ett problem inom familjen och den enskilda flickan utan en fråga för hela samhället. Författaren ifrågasätter varför inte samhället lyckats skydda flickor som sökt hjälp? Vad socialtjänsten mer kan göra? Samt hur ser individens förhållande till staten ut?

Vi har också använt oss av rapporter från länsstyrelserna i Dalarnas län, Västmanlands län och Skånes län.

Dalarnas län; *Hedersrelaterat våld, en kartläggning i Dalarna, 2004: 03*. Resultatet av kartläggningen lägger en stark betoning på integration, hela familjer måste ges möjlighet att känna en tillhörighet och delaktig i det svenska samhället direkt när de kommer till Sverige.

Enligt det som framkommer i denna rapport handlar det om att föräldrarna känner sig utanför, medan deras barn lätt och snabbt blir en del av samhället och genom detta förlorar föräldrarna, speciellt fadern i familjen sin kontroll över sin familj. Detta bidrar till att de vänder sig till det ända som de känner en tillhörighet med nämligen religionen.

Västmanlands län; *Hedersrelaterat våld mot flickor och unga kvinnor i Västmanland, 2004: 08*. Bakgrunden till att landets länsstyrelser fick i juni 2003 i uppdrag av Regeringen att utföra en kartläggning och analys av hur behovet såg ut och vilka insatser som krävdes för att hjälpa flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Rapporten är ett resultat av kartläggningen i Västmanlands län av flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Kartläggningen har gjorts med hjälp av socialtjänsten, högstadie- och gymnasieskolor, ungdomsmottagningar, flyktingmottagningar och kvinnojouren. Meningen med rapporten är att ta reda på hur det står till i länet och hitta orsaksfaktorerna till problemet. Enligt det som framkom i denna rapport handlar det om att skaffa sig kunskaper för att kunna hjälpa och stödja både flickorna och de unga kvinnorna, men också de som hjälper dem.

Skånes län; *Utsatta flickor i patriarkala familjer – om behov av skyddat boende och övriga insatser, 2002: 23*. I denna rapport framkommer samma resultat som de övriga rapporterna, man inser att det som fattas är kunskapen för att kunna läsa signalerna när en flicka och unga kvinnor blir utsatta för hedersrelaterat våld.

Därför har man på länsstyrelsen för Skånes län lagt fram ett handlingsprogram för hur man sak kunna förbättra möjligheterna att upptäcka hedersrelaterat våld innan det är för sent. En av åtgärderna handlar om att man ska informera nyanlända flyktingar om Sveriges demokratiska värdegrunder och jämställdhet mellan könen.

2.3 Material och Metod

Vårt val av metod och strategier avgjordes genom en diskussion om hur vi skulle utföra vår studie för att få det bästa resultatet och vilket material vi har valt att utgå ifrån för att kunna hitta svaren på våra forskningsfrågor. Vi har valt att använda oss av kvalitativ dokumentanalys, källkritik och fallstudie. Valet av metoder och strategier är gjorda för att de är lämpliga, när man vill undersöka ett ämnesområde som hedersrelaterat våld. Strategin fallstudie har vi valt för att kunna få en möjlighet att inriktar oss på en undersökningsenhet i taget och undersöker denna mer detaljerat dvs. på djupet.

Genom att använda oss av fallstudie, får vi en möjlighet att använda oss av vårt rättssystem, för att förstå oss på hur och vad som mena med en rättslig process. Genom att vi använder oss av fallstudier får vi en möjlighet att använda oss av flera metoder och dessa är helt avgörande av de speciella krav som situationen ställer för att studien skall kunna genomföras.

(Denscombe, 2000)

Källkritik använder vi för att undersöka dokumentens äkthet som informationskälla.

(Esaiasson, Peter et al, 2003).

Vi har använt oss av två fall som handlar om hedersrelaterat våld som har slutat på ett drastiskt sätt, de fallen som vi har valt handlat om Fadime och Pela. Den avgörande faktorn för detta urval var att de båda fallen är de som vi i gruppen förknippar med hedersrelaterat våld, och detta har skett genom den media uppståndelsen som det blev efter dessa båda blev mördare av sina fäder. Dessa båda fallen fick vi fram genom medias olika artiklar och rapporter om hedersmord, vi kontaktade de respektive tingsrätter, för att få fram domsluten.

Vi har även använt oss av Pelas lillasysters berättelse om hur hennes liv såg ut innan och efter mordet på Pela. Vi har också valt att använda oss av rapporten från konferensen; *Att bekämpa patriarkalt våld mot kvinnor – med fokus på våld i hederns namn*, Stockholm, 7-8 december 2004 Ju 2005:1. Det är på dessa fallen, berättelse och rapport som vi har använt oss av kvalitativ dokumentanalys och källkritik. (Swanberg, L. K., 2002)

2.3.1 Kvalitativ dokumentanalys

En kvalitativ dokumentanalys är något mer än en sammanfattning av den aktuella texten. Det är du som berättar en historia med hjälp av texten, det är inte texten som berättar en historia för dig. För att kunna utföra en dokumentanalys så krävs det att man skapar analytiska redskap dvs. direktiv för vad man är ute efter och det gäller att ha klara tolkningsregler innan man börjar.

För att veta om man har skapat ett bra analytiskt redskap bör man fundera i termer av validitet. Nästa beslut har att göra med det obestridliga faktum att någon mänsklig aktör producerar de texter som skall analyseras.

Frågan är hur man skall fånga in och avgränsa dessa bärare av idéerna. Det gäller också att välja ut det materialet som ska analyseras, tänk på att det gäller att antingen avgränsa och gå på djupet eller att bara hålla sig på ytan.

Fördelarna med metoden är att man får fram det väsentliga innehållet som ger en klar bild över vad texten vill förmedla och där med få en bild över hur situationen ser ut (Esaiasson, Peter et al, 2003:233).

Nackdelen är att det kan uppstå feltolkningar av dokumentet och det är därför extra viktigt att ha analysredskap för att undvika detta. De feltolkningar som kan göras är helt beroende av vilken källa som man utgår ifrån t.ex. en dom, då är det någon annan som återberättar det inträffade och då krävs det att man kan gå till ursprungskällan för att undvika att ens egen analys blir färgad av en annan persons åsikter och tankar (Esaiasson, Peter et al, 2003: 238-242).

Meningen med att använda oss av domsluten var att få ett perspektiv på hur domstolarna klassificerade brottet och vilka följderna av brottet blev. Genom den information som vi får fram genom att analysera dessa domsluten ska användas till att förklara rättssystemets process.

2.3.2 *Källkritik*

Källkritik är en metod som vi har använt oss av för att förstå vad domstolarna har för syfte och kontext med sina domslut. Meningen med Källkritik är att värdera sanningshalten och bedöma trovärdigheten i dokumentets innehåll. Det finns fyra klassiska källkritiska regler med vars hjälp man kan bedöma sanningshalten i olika påståenden och dessa är;

- Äkthet; man måste försäkra sig om att berättelsen i fråga verkligen har producerats vid detta tillfälle, i sammanhanget och av den eller de personerna som anges och att den verkligen återspeglar det inträffade,

- Oberoende; finns det möjlighet att bekräfta berättelserna, är den trovärdig, är berättelsen opåverkad eller har den blivit påverkad av en annan persons åsikter och tankar,

- Samtidighet; ju längre tid som har förflyter mellan händelsen och dess nertecknande desto större sannolikhet att berättelsen blir behäftad med minnesfel, efterrationaliseringar eller rena efterhandskonstruktioner,

- Tendens; Hur stor är sannolikheten att berättelsen stämmer med verkligheten, vilket motiv finns till att berätta det inträffade, vad är syftet (Esaiasson, Peter et al, 2003:

307,309,310,311).

Fördelarna är att man har möjligheten att värdera sanningshalten och bedöma trovärdigheten i det material som man har valt för sin forskning.

Nackdelen är att det kan vara svårt att avgöra om hur pass trovärdig ursprungskällan är, det kan finnas mer än en, hur ska man då kunna vara 100 % på vilken av dessa ursprungskällor som stämmer med verkligheten (Esaiasson, Peter et al, 2003: 307).

2.3.3 *Djup Intervjun*

Det bästa sättet för att få fram någon information om vårt studieämne är att genomföra personliga intervjuer, pga. att vårt val av studieämne handlar om ett känsligt ämne. För att kunna genomföra våra intervjuer så smärtfritt som det var möjligt använde vi oss av förutbestämda frågor, men vi gav också intervjupersonen en möjlighet att utveckla sina svar, detta för att vi skulle kunna få fram intervjupersonens naturliga tankesätt.

Genom att ge intervjupersonen denna öppna friheten bidrog detta till att utveckla vår förståelse för det svaren som vi fick, och det gav oss en inblick i en annan persons liv och syn på vårt forskningsområde. Genom att både ha förutbestämda frågor och att ge intervjupersonen friheten att utveckla sina svar har vi använt oss av både strukturerad och semistrukturerad intervju. (Denscombe, 2000)

Tillträdet till vår intervjuperson skaffades genom vårt privata kontaktnät och genom en bekant till en bekant, fann vi IP som var villig att svara på våra frågor. Det är inte det lättaste att finna någon som kan behandla detta ämne med uppriktighet och öppenhet, speciellt inte när vi tänker på IP:s religion och kultur. Vi har haft en intervju med en person och den har vi genomfört hemma hos henne i hennes lägenhet. Intervjun genomfördes i April, 2005 i en och en halv timme. Kvinnan är gift sedan 3 år, inga barn och hennes man fanns också i lägenheten vid vårt möte. Maken har vi bett att inte närvara, pga. av att vi inte ville ha någon som kunde påverka hennes uppriktighet vid intervjun.

Vi genomförde vår intervju med hjälp av diktafon, under intervjuens gång genomfördes också en observation av intervjupersonens reaktioner till frågorna. Intervjun genomfördes genom att en person intervjuade och de andra genomförde en observation av intervju personens reaktioner. Det uppstår ett problem med diktafonen under intervjun, pga. felaktig inställning av volymnivån. Detta upptäcktes under intervjun, så att det fanns en möjlighet att samla in delar av intervjun genom anteckningar.

Vår förutsättning var att använda oss av flera intervju personer, att med hjälp av vår första intervju personen, dvs. genom snöbollsurval (Esaiasson, Peter et al, 2003:286). Men pga. det känsliga ämnesområdet som vi har valt, så var det problematiskt att få fram flera intervju personer. Vi insåg också snabbt att vi genom vår första intervju person hade fått ihop illräkligt med information för att kunna gå vidare i vår studie.

2.4 Etiska överväganden

Målet med vår uppsats är att få ett så bra perspektiv på ämnesområde som det är möjligt, därför satte vi upp gränser för hur långt vi fick gå när vi skulle genomföra våra intervjuer. Dessa gränser handlade om att låta intervju personen själv avgöra om den vill svara på våra frågor och därför lät vi IP att läsa frågorna innan de svarade på om de ville medverka eller ej.

Våra forskningsfrågor handlar om ett känsligt ämnesområde vilket har gjort att vi redan från början måste agera så etiskt som det var möjligt för att få någon att ställa upp för en intervju. Under intervjuens gång försökte vi hela tiden vara vaksamma på hur intervju personen reagerade till våra frågor för att kunna förändra dem snabbt för att inte intervju personen skulle känna sig hämmad på något sätt.

Vi informerade IP om att all personlig och identifierande information var konfidentiellt för utomstående och detta bidrog till att intervju personen blev mer öppen och fri i sina svar.

3 RESULTAT

3.1 Intervju med IP

1) Anser IP att det svenska regel och normsystemet lever upp till det den skall reglera?

Nej Det gör den inte anser IP. Det finns för många kryphål som bland annat gör att kriminella kommer undan med lindrigare straff än de förtjänar. Det kommer hela tiden nya lagar som överlappar de gamla.

2) Finns det något som IP anser är felaktigt? Vad? Varför?

Kriminella kommer för lätt undan i dagens samhälle. IP tycker att det verkar som att det idag ges mer stöd i form av skydd och psykologisk hjälp till gärningsmannen än till själva offret. Det är enkelt att komma undan genom att hävda att man lider av psykiska problem säger IP. En lösning på problemet anser IP är att föregå med gott exempel och skärpa straffen. ”En brottsling skall veta att det är ett straff den avtjänar och inte en semestervistelse”

3) Har IP någon lösning på problemet?

Skärpa straffen och på så sätt se att rättvisa skipas.

4) Vilka regler/normer lever IP själv efter?

IP själv lever delvis efter sin kulturs regler och normer som IP anser är starkare än de svenska som IP också lever efter. Personen menar att skillnaden mellan det svenska norm och regelsystemet och hennes kulturs skiljer sig genom att den har en mer strikt och hårdare syn på normer och regler för hur man skall leva” Våra följer man bara, man ifrågasätter inte dem” Normer är regler som bestäms av din familj.

5) IP:s perspektiv på heder?

IP:s perspektiv på heder är för henne något som presenteras i media men som snabbt glöms bort, detta är ett dolt problem som endast syns för oss när det slutar riktigt illa. Media ger en bild av hedersvåldet medan när man lever och uppfostras i det ser man det annorlunda.

6) Hur långt får det gå?

Det är svårt att säga hur långt det får gå men när man tar livet av någon annan så är det där gränsen går.

7) Vad är heder för IP?

Heder för IP är något som finns i hennes vardag, bland familjen, vänner ect.

De senaste åren har det talats mycket om hedersrelaterat våld och IP anser att det trots att det är hemskt så är det inget ovanligt bland dem personen omger sig med. Först när Fadime och hennes död kom upp, uppmärksammades detta problem.

8) Har IP någon lösning på hur det går att undvika hedersrelaterat våld eller finns det ingen lösning på problemet?

Det är svårt att hitta en lösning på hedersrelaterat våld, det är ett mycket dolt problem som kommer att finnas så länge det finns kultur skillnader. Trots att man skall integrera sig i samhället så är nog det sista som en familj släpper är sin heder. Man kan börja utgå från att bli mer lyhörd, utbilda och ha fler öppna diskussioner för att få folk att öppna ögonen anser IP.

9) Vad reflekterar IP över när det gäller Fadime och hennes öde?

När jag nämner Fadime och ber IP reflektera över hennes öde, så berättar IP att det värsta Fadime kunde göra är att hon inte höll sina problem för sig själv, och löste dem inom familjen, hennes umgänge som då inte passade fadern skulle omedelbart avslutat om det ens skulle ha påbörjats. Det ger inte fader rätt att ha tagit livet av sin dotter, men hon löd inte sin familj och hon gjorde det värsta som en dotter kunde göra och det fick hon betala för med sitt liv.

10) Vad tänker IP på när jag nämner...

Tvångs gifte?

IP själv blev tvångs gift vid 19 års ålder av sin mor, det visar att inte bara fadern som ses ha huvudansvaret för familjens barn utan även modern. Du har ingen röst när det gäller val av make. Familjen vet bäst vem som skall vara en passande make. Troligast är giftermål inom släkten exempel en kusin eller kusins kusin. Detta för att hålla släkten stark och att regler och normer i ens släkt inte ställer till med problem som det kan hända vid giftermål utanför ens släkt. Oftast kollas blodgrupper och hälsoundersökningar för att förebygga konsekvenser av inavel inom släkt.

Oskuld?

Oskulden är obligatorisk för din heder och även familjens. Är du inte oskuld tills bröllopsnatten blir du föraktad och kallad hora. Det är det värsta du kan utsätta dig och din familj för. Ett brott av denna börd straffas med det vi kallar hedersrelaterat våld. Att en familjemedlem kan få rätten att göra slut på skammen genom att döda kvinnan ses som en självklar sak i många familjer. Eftersom IP inte har någon erfarenhet av detta i hennes släkt kan hon inte uttala sig om det.

Rykte?

Ett rykte är det värsta du kan få som kvinna och har du fått det är det ute med dig menar IP. Det följer dig resten av ditt liv om du har tur att överleva.

Heder?

Heder genomsyrar allt i din vardag och varje familj har sin egen hederskodex. Det är viktigt att behålla hedern speciellt om du är en kvinna.

Kulturkrock?

IP tycker att man skall hålla sig till "sina egna". Om man blandar kulturer åker man nästan alltid på en kulturkrock av något slag. Även olika slags normer kan ställa till problem mellan släkter och familjer. För att undvika detta håller man giftermål inom sin egen kultur och religion.

Slutsatser

De slutsatser som man kan dra av detta är att IP:s ser på heder som något starkt rotat i släktens kultur och religion. Varje familj har sina speciella normer och regler. Status är något mycket viktigt och ett rykte som exempel umgänge med en man innan giftermål är det samma som en väntande dödsdom eller åtminstone hårt straff som följd. IP är en kvinna som följt sin familjs vilja och blev tvångsgift av sin mor vid 19 års ålder. Hon har accepterat sitt öde och efter en lång tid även sin man som hon förväntas leva ihop med resten av sitt liv.

Det finns två val att göra, det första att antingen lyda sin familj och vara en duktig dotter och ingå äktenskap med den man som välj åt en eller det andra som är väldigt sällsynt. Att trotsa familjen och leva med rädslan för sitt liv varenda dag. Man är förmodligen helt ensam mot hela sin släkt eller har någon enstaka person på sin sida. Detta är ett val som är helt uteslutet för IP. Hon valde att vara den duktiga dottern.

På samma gång som hon trycker på orden heder och att det är familjens regler som gäller så tycker hon att det svenska regel och normsystemet inte håller måttet. Det krävs mera krafttag för att förebygga och hjälpa dom som råkat ut för hedersrelaterat våld.

Lösningar som att man pratar om detta problem mera öppet. Men IP nämner på samma gång att problem stannar inom familjen och skall lösas inom släktens gränser. Hur skall man då förvänta sig att fler skall våga söka hjälp med detta problem?

IP som växt upp i det svenska samhället men levt mestadels i den arabiska kulturen är kluven av kulturkrocken mellan öst och väst. Det är svårt för henne att tycka att den ena synen på hedersrelaterat våld är mera korrekt än den andra. Även om hon anser att ta livet av någon för att hedern har blivit nedsmutsad är fullkomligt fel så ser hon på samma gång en stor distans till hedersrelaterat våld eftersom hon lever efter sina egna regler och normer som förutbestämts av sin familj.

3.2 Pelas Lillasyster Breen berättar

1) Anser Breen att det svenska regel och normsystemet lever upp till det den skall reglera?

Fördelen med det svenska regel- och normsystemet är att det inte går att muta myndighets personal, så som det går att göra i Irak, dvs. har man pengar så kan man få som man vill. Breen tycker att det är bra att farbröderna fick sina straff. Men hon väntar samtidigt på det verkliga straffet, det som kommer från Gud. (Swanberg, 2002)

2) Finns det något som Breen anser är felaktigt? Vad? Varför? Lösning på problemet?

Att det tog så lång tid innan rättegången mot hennes farbröder kom igång, under denna tid levde hon mer som en fånge än vad hennes farbröder gjorde. Breen berättar att hon fortfarande är rädd för att vara ensam, det känns extra tryckt att ha livvakter som skyddar henne, samtidigt som hon vet att de kommer att försvinna. Så det gäller för henne att komma över sin rädsla så att hon kan leva ett normalt liv. En lösning på problemet är att socialtjänsten och de andra myndigheterna måste få bättre kunskaper om hur det är att leva i en kurdisk familj. Vilka regler och normer som finns så att de vet vad de ska besluta om. (Swanberg, 2002)

3) Vilka regler/normer lever Breen själv efter?

Innan Pela blev mördad så levde jag efter familjens normer och regler. Men efter, så lever jag efter både västerländska och österländska normer och regler, dvs. mer frihet och jag låter ingen man tala om vad hon ska tänka eller göra. Jag bestämmer över mitt egna liv, jag lever både Pelas och mitt liv. När jag ska besluta något så tänker jag på hur Pela skulle göra och så gör jag så. Jag är inte den tysta och lydiga flickan längre, utan jag tänker själv och säger vad jag tycker, ingen bestämmer över mig längre. (Swanberg, 2002)

4) Breens perspektiv på heder?

Heder handlar om att man respekterar männen i familjen dvs. fadern, farfadern, farbröder. Som kvinna eller barn ska man lyssna på vad de säger och inte prata emot, för det är mannen som har makten och bestämmer. I vårt fall var det farfar som bestämde och även om han bodde i Australien så var det han som bestämde allt inom familjen. En familjs heder handlar om att kvinnorna ska klä sig på ett speciellt sätt, de ska bete sig så som männen vill, kvinnan ska vara orörd när hon gifter sig och inte ha ett dåligt rykte. (Swanberg, 2002)

5) Hur långt får det gå?

Det är inte rätt att döda personen för att den har blivit kär i en pojke, eller att hon har blivit försvenskad, så som Pela hade blivit enligt min fars släkt. Det finns klara traditioner och regler för hur ett hedersmord skall gå till och när det är tillåtet. Men jag anser inte att det är rätt att döda någon. (Swanberg, 2002)

6) Vad är heder för Breen?

Heder för mig är nu att bete mig som en bra kurdisk kvinna ska, dvs. vara orörd, ha ett bra rykte och gifta mig med en man som min familj har sett ut till mig. Men nu när jag bor i Sverige blir jag lite av båda sorterna, både svensk och kurdisk. (Swanberg, 2002)

7) Har Breen någon lösning på hur det går att undvika hedersrelaterat våld eller finns det ingen lösning på problemet?

Det ända sättet att undvika hedersrelaterat våld är genom kunskap om hur man kan hjälpa, vad det är och när det är på väg att gå för långt. (Swanberg, 2002)

8) Vad anser Breen om....

Tvångsgifte?

Innan Pela blev mördad så ville jag inte bli gift, men nu inser jag att det är det ända sättet att undgå min fars familjs hämnd , genom min mans familj så får jag skydd mot dom och skulle de försöka att skada mig så blir det blodshämnd mellan familjerna.

Oskuld?

En bra flicka måste vara oskuld när hon gifter sig, annars vill ingen gifta sig med henne.

Rykte?

En bra flicka måste ha ett bra rykte för att inte utsättas för hedersrelaterat våld.

Kulturkrock?

När vi kom till Sverige, så hade vi alla svårt att anpassa oss till det västerländska samhället, vi var ju inte vana vid ert frigjorda jämställdhetsideal. Min far visste inte hur han skulle kunna kontrollera oss längre och han började läsa koranen, detta bidrog till att han blev mycket religiös, han använde religionen till att styra våra liv.

När vi började i skolan, så klistrade han upp våra scheman på kylskåpet och var vi inte hemma efter den tiden som han hade beräknat att det skulle ta från skolan och hem, så blev vi straffade. Detta bidrog också till att det var svårt att ha några kompisar, för vi fick inte vara med på några skolaktiviteter och vi fick inte prata med våra kompisar i telefonen heller.

(Swanberg, 2002)

Slutsatser

De slutsatser som man kan dra av detta är att Breen anser att heder handlar om att respektera männen i familjen och som kvinna eller barn i familjen ska man lyssna och lyda. Men när hennes syster mördades så tappade hon all respekt för alla män och lyssnar därför bara på sin egen vilja.

Genom att vittna mot sina farbröder, så är Breen nu helt ensam mot hela sin fars släkt. Breen lever med rädslan att hon ska möta samma öde som sin syster, därför har hennes mors familj och Breen beslutat att hon ska giftas bort med en kurdisk man, för då får hon skydd av sin mans släkt mot sin fars släkt.

Breen anser att det svenska norm- och regelsystemet fungerar som det ska, pga. att det inte går att muta myndighets personal, så som det går att göra i Irak. Samtidigt som Breen anser att det saknas kunskaper och förståelse för hur det är att leva i en kurdisk familj. Breen har genom sin uppväxt i Sverige blivit försvenskad, men hon försöker samtidigt leva som en bra kurdisk kvinna dvs. att ha ett bra rykte och att gifta sig med en man som familjen har utsatt.

3.3 Rapporten från konferensen; *Att bekämpa patriarkalt våld mot kvinnor – med fokus på våld i hederns namn*, Stockholm, 7-8 december 2004 Ju 2005:1.

Vad är det som inte fungerar?

Hedersrelaterat våld handlar om att förtrycka kvinnan, de mänskliga rättigheterna respekteras inte. Lagstiftningen behöver effektiviseras och förstärka åtgärder för att garantera rättvisa och jämlikhet för kvinnor, deras ekonomiska, sociala, kulturella och politiska villkor måste förbättras för att vi ska få bukt med hedersrelaterat våld.

Våldet utgör ett hot mot individens frihet och liv, mot orättvisa villkor mellan könen och mot utvecklingen. Hedersrelaterat våld är en form av patriarkalt våld som oftast förknippas med brister på kroppslig integritet, rörelsefrihet, rätt till lönearbete och ekonomiskt oberoende. (Rapporten Ju 2005: 1, 2005)

Vad kan man göra bättre?

Det krävs information, kunskap och en lagstiftning som avskräcker männen från att begå brott för att återställa familjens/släktens heder. Det gäller att introducera invandrarfamiljernas föräldrar i det svenska samhället, så att de inte känner sig otillräckliga och bortkomna i sitt nya hemland och detta skall göras så fort som de kommer till Sverige.

Enligt Resolutionen från FN: generalförsamling A/C.3/59/L.25 är det upp till staten att med alla medel förhindra, undersöka och bestraffa förövare av brott som utförs mot kvinnor/flickor i hederns namn och att skydda offren och att underlåtande att ge sådant skydd, kränker, begränsar eller omöjliggör åtnjutandet av offrens mänskliga rättigheter.

Vikten av stöd till offret, bl.a. skydd, rådgivning och hälsovård, inklusive sexuell, reproduktiv och mental hälsovård.

Det framkom följande reflektioner och lösningar på situationen;

- Orsakerna till allt patriarkalt våld måste åtgärdas, genom att angripa den traditionella synen av mannens och kvinnans betydelser i samhället.
- Våld i hederns namn måste ifrågasättas, det måste framgå att det inte är acceptabelt.

- Åtgärder måste vidtas inom områden som lagstiftningen, sysselsättning, utbildning liksom sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, för att främja jämställdheten mellan könen, genom att återföra makten över sina liv till kvinnorna och flickorna och öka kunskapen bland männen för att bekämpa deras tystnad kring patriarkalt våld.
- Respekten för kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter är i sin natur kopplat till vårt demokratiska samhälle. Staten har skyldigheten att främja och skydda mänskliga rättigheter inklusive rätten till liv.
- Det måste bildas ett internationellt samarbete för att finna ett effektivt sätt att angripa patriarkalt våld.

(Rapporten Ju 2005: 1, 2005)

Slutsatser

Det handlar om att använda sig av olika styrmedel för att förbättra situationen, och de styrmedel som krävs för att bekämpa patriarkalt är rättsliga regleringar genom att precisera den berörda lagen så att den innefattar flera efterföljder, som bidrar till att brottets efterföljder blir ett avskräckande exempel. Det krävs också information och kunskaper för att förstå vilket stöd som de utsatta kvinnorna kan behöva (Stjernqvist, P et al, 1989:40).

3.4 Socialtjänsten

Hur behandlar socialtjänsten fallen med hedersrelaterat våld idag?

Idag arbetar socialtjänsten utifrån att handläggarna ska kunna finna en lösning på familjens premisser, vilket ibland kan leda till att det kränker eller negligerar personen som sökt hjälps vilja.

Idag är det många av flickorna som söker hjälp men som ej tas på allvar av socialtjänsten. Anledningen till det är bl.a. att socialtjänstens handläggare ej kan bedöma om det bara handlar om tonårsförgörelse eller om flickorna menar allvar. På grund av att de har svårt att bedöma flickornas trovärdighet agera de oftast inte förrän de kontaktat vårdnadshavarna.

Socialtjänstlagen bygger på frivillighet. Utan samtycke från den enskilde kan socialnämnden i allmänhet inte vidta några åtgärder (Fahlberg, G et al, 2001: 111).

Vårdnadshavarna kan då neka till anklagelserna och bortförklara händelserna flickorna beskrivet. I en sådan situation sätts handläggaren i en position där han/hon tvingas välja sida.(Länsstyrelsen i Skåne 2002:23)

Vad är det som ej fungerar?

Fremst är det att socialtjänsten inte vet om de ska ta ropen på hjälp på allvar och då i vissa fall kontaktar de vårdnadshavarna. Det kan i sin tur förvärra situationen för personen som sökt hjälp. De kan då bli utsatta för ytterligare isolering och i vissa fall bli ivägskickade av sina vårdnadshavare.

I Pelas fall gick hon till socialen och bad om att få ett eget boende pga. omständigheterna hemma. Hon orkade inte bo hemma längre. Socialen ville att familjen skulle försöka att hålla ihop. Pela bad dem att ej kontakta hennes familj för då skulle hennes problem bli ännu värre (Swanberg,, 2002). Hur det gick i slutändan vet vi ju. En annan risk med att ej bli tagen på allvar är att det kan uppfattas som meningslöst. I det fallet kan flickan sluta söka hjälp för att hon inte orkar med att ej bli tagen seriöst.

(Schlytter,A. 2004), (Swanberg,, 2002).

Många handläggare anser själva att de saknar tillräckligt med kulturell kompetens för att bedöma många fall. De saknar även den språkliga biten. Att få tillgång till en tolk är inte alltid möjligt (Schlytter, A. 2004).

Begreppet ”vi gör inget utan att prata med vårdnadshavaren” har blivit en norm för socialtjänsten. Den normen bidrar till att legitimera en passiv och avvaktande inställning från socialtjänstens sida.

De rättsregler som kan motivera normen är dels de målinriktade bestämmelserna i 5 kap 1 § (SoL), bestämmelserna som reglerar utredningsförfarandet, 11 kap 2 § (SoL). (Fahlberg, Magnusson, 2002).

Dessa rättsreglers intention är att socialtjänsten ska samarbeta med vårdnadshavaren för att hjälpa de som har kommit i konflikt med sina föräldrar.

Socialtjänsten måste inte ta reda på om vårdnadshavaren kan och vill samarbeta med socialtjänsten för att starta en utredning. Så normen ” vi gör inget utan att prata med vårdnadshavaren” är inte en korrekt återgivning av innehållet i socialtjänstens bestämmelser utan en omtolkning av innehållet i rättsreglerna.

Vad kan man göra bättre?

Socialtjänsten har redan idag en normalisering som innebär att samhället ska stödja människor så att de så långt som möjligt får leva, bo och vara som andra. Socialtjänsten ska utgå från människans totala situation i samhället: i familjen, i arbetet, på fritiden och i bostadsområdet. Denna normalisering kanske man skulle påminna socialtjänsten om.

Att handläggarna känner att de i vis mån har för liten kunskap om andra kulturer och dess normer kan man enkelt lösa genom att hålla kurser eller seminarier om olika kulturer samt att se till att man har en blandning av personal med olik härkomst. Likaså när det gäller språksvårigheterna kan det lösas genom att ha en tolk med vid mötena så att man försäkrar att inga missförstånd sker.

När det gäller problemet med att veta om flickornas rop på hjälp är seriöst eller ej är det svårt att hitta någon lösning. Man kan aldrig veta säkert. Man får lita på personen ifråga. Socialtjänsten kan bli bättre på att följa upp vad som hänt efter det att någon sökt hjälp. Speciellt om personen som sökt hjälp slutar att höra av sig. Under sommarlov bör kontakten med personen ifråga vara mer aktiv, då många flickor känner en rädsla för att bli iväg skickade till vårdnadshavarens hemland (Schlytter 2004)

Slutsatser

De slutsatser som man kan dra av detta är att Socialtjänsten aldrig vet om flickorna menar allvar, det är något de får förutsätta. Detta beror på att kunskaper saknas om hur det är att bo i en kurdisk familj. Det gäller därför att introducera invandrarfamiljernas föräldrar i det svenska samhället, så att de inte känner sig otillräckliga och bortkomna i sitt nya hemland och detta skall göras så fort som de kommer till Sverige. Lagstiftningen saknar också kunskapen till att göra en rättvis bedömning, dvs. det vet ej vad det handlar om.

3.5 Domar och lagstiftningen

Vad säger svenska lagen om hedersrelaterat våld?

Enligt den svenska lagen är hedersrelaterat våld förknippas med att en person berövas livet lika med mord. Det finns inga förmildrade omständigheter för att personen som dödar en annan pga. att personen dragit skam över familjens heder. Därför blir påföljderna antingen 10 år eller livstidsfängelse för den som har begått brottet.

Hur har domstolen tolkat de olika fallen i sina domslut?

Domstolarna har tolkat brottet i de båda fallen enligt vad lagen föreskriver, dvs. som mord. Enligt domstolarna har de båda brotten genomförts på ett grymt sätt, de båda brotten utfördes inför den övriga familjen, för att vissa vilka konsekvenserna blev när man drar skam över familjens heder. Men också som ett försök att skrämja de övriga familjemedlemmarna till tystnad.

Genom den planering som ligger bakom de båda brotten och de påtryckningarna från den övriga släkten att utföra handlingen bidrar till att de anklagade får det strängaste fängelsestraffet, dvs. livstid. (Stockholms tingsrätt, B338-00), (Svea Hovrätt, B715-01), (Uppsala tingsrätt, B350-98)&(Svea Hovrätt, B4651-02:48)

Hur skiljer sig den Svenska lagen mot den Irakiska lagen?

Enligt den Irakisk lag, brottet klassificeras som mord, påföljden blir ett års fängelse enligt § 405 i brottsbalken och artiklarna 47, 48 och 49 i samma lag, med ledning av § § 128 och 139 i brottsbalken, anses motivet för mordet hedersamt och att brottet begåtts i syfte att tvätta bort den skam som drabbat familjen. (Stockholms tingsrätt, B338-00)

Eftersom mordet klassades som hedersamt och syftet till brottet var att tvätta bort den skam som drabbats familjen, och eftersom det handlade om offrets far och farbror har familjen förlåtit varandra.

Eftersom de anklagade är inte tidigare dömda för något brott, och pga. att de är obildade bybor som inte förstår ansvaret bakom sina handlingar, beslutade domstolen i Dhok (Irak), att inställa verkställandet av det nämnda fängelsestraffet i tre år från och med datumet när domen avkunnades, under förutsättningarna att de anklagade förpliktar sig att leva ett hederligt liv och inte begå flera brott under denna tid. Genom detta blev de båda anklagade helt fria. (Stockholms tingsrätt, B338-00)

Men enligt Svensk lag så anser man att när ett sådant brott som har begåtts i de båda fallen så klassificeras det som mord och genom den planering som ligger bakom ska de anklagade dömas till det strängaste straffet dvs. livstids fängelse.

En rättegång av detta slag följer samma rutinmönster, detta för att det skall vara en rättvis rättegång för alla parter. I båda fallen finns det vittne som vittnar för och emot de anklagade, sen är det upptill rådmannen/nämndemännen att värdera deras trovärdighet, detta gäller också de anklagades berättelse. (Stockholms tingsrätt, B338-00), (Svea Hovrätt, B715-01), (Uppsala tingsrätt, B350-98)&(Svea Hovrätt, B4651-02:48)

Skillnaden mellan fallen är platsen/landet där mordet har utförts och de lagar som råder i de respektive länder, den ena fadern är inte införstådd med vilka följderna blir av hans handling, medan den andra har kontrollerat vilka skillnader det finns i lagen i det nuvarande landet och det gamla för att få en överblick över vilka följderna av hans handlingar väntas bli. Fadime mördas i Uppsala, Sverige, medan Pela mördas i sitt gamla hemland i hembyn Dhok. Därför hölls denna rättegång i Dhok och där råder Irakisk lag.

Likheterna mellan de båda fallen är att det är dottern som bryter med sin familj, för att flickorna orkar inte längre med den hjärntvätten/kontrollmani från faderns sida. Men de två fallen skiljer sig på så sätt att Pela återvänder till sin familj, medan Fadime väljer att skapa sig ett eget liv utan familjen.

Den gemensamma nämnaren i deras liv är att fadern/släkten anser att de har brutit mot de regler/normer som man enligt överhuvudet i familjen ska leva efter och de kräver att familjens/släktens heder återställs, och detta sker oftast genom att flickan/kvinnan gifts bort, men i dessa fall så anses det bara finnas ett sätt och det är att döda den person som har vanhedrat familjen. (Stockholms tingsrätt, B338-00), (Swanberg, 2002)

Slutsatser

De slutsatser som man kan dra av detta är att i Sverige klassificeras brott som brott, utan någon speciell hänsyn till det som ligger bakom brottet. Medan i Irak finns det speciella paragrafer och artiklar som reglerar de olika handlingar.

4. ANALYS

Hur skiljer sig östs synsätt att se på hedersrelaterat våld mot västs?

Enligt den svenska lagen är hedersrelaterat våld förknippas med att en person berövas livet lika med mord. Det finns inga förmildrade omständigheter för att personen som dödar en annan pga. att individen dragit skam över familjens heder. Därför blir påföljderna antingen 10 år eller livstidsfängelse för den som har begått brottet. Medan i Irak så finns det speciella paragrafer som reglerar följderna av hedersrelaterat våld.

Det anser vara en förmildrande omständighet att en far dödar sin dotter om hon har visat ett vanhedrande beteende och därmed dragit skam över familjens heder t.ex. Pelas pappa fick bara ett års fängelse för att ha dödat sin dotter, men eftersom fadern inte tidigare varit dömda för något brott, och pga. att han är en obildade bybor som inte förstår ansvaret bakom sin handling, beslutade domstolen i Dhouk (Irak), att inställa verkställandet av det nämnda fängelsestraffet i tre år från och med datumet när domen avkunnades, under förutsättningarna att den anklagade förpliktar sig att leva ett hederligt liv och inte begå flera brott under denna tid. (Swanberg, 2002)

Synen på hedersrelaterat våld i öst handlar om att återskapa släktens heder, efter att den har blivit vanhedrat av en familjemedlem. Bakgrunden till problemet handlar om att en familjemedlem har brutit några av familjens regler eller normer t.ex. att en kvinnas beteende avviker från hur en bra kvinna skall bete sig, och detta kan vara att hon säger emot eller att hon klär sig på ett annorlunda sätt. I östvärlden finns det avgörande faktorer som talar för eller emot släkten, det är därför mycket avgörande att alla släktens medlemmar beter sig som förväntat.

I Pelas fall så handlade det om att den övriga familjen spred rykte om henne pga. att hon avvek från deras sätt att leva, dvs. hon kläde sig västerländsk, hon var inte en lydigt flicka och gjorde som hennes far sa till henne, hon hade många kamrater, hon försökte att slå sig fri från sin kontrollerande far, men misslyckades.

Pela hade också ryktet om att hon inte var orörd och hon hade en pojkvän, allt detta var emot familjens regler, de övriga i familjen ansåg att de måste agera för att kunna återställa familjens heder. Familjens överhuvud beslutade att det ända sättet att återställa hedern var att Pela måste straffas genom döden.

(Stockholms tingsrätt, B338-00), (Swanberg,, 2002)

I västvärlden hade utgången varit en annan, flickan/kvinnan hade inte blivit straffad enligt vårt regel- och normsystem utan det hade istället ansetts som normalt att flickan hade pojkvän, att hon klädde sig västerländskt. Alla flickor och pojkar gör någon gång en revolt mot familjens regler och normer, det anses höra till ungdomarnas utveckling. Detta visar en klar bild av vilka skillnader som finns mellan östvärdens och västvärdens syn på heder och på hedersrelaterat våld. Här kommer konstruktiva-, kompetens- och handlingsnormer in (Baier, M, 2004).

Detta visar att de rättsliga och samhälls normerna är helt olika beroende på var man befinner sig och vilket kultur man tillhör. I östvärlden så gör varje familj sin egen tolkning av lagarna, medan i västvärlden så finns det klara direktiv för hur lagen skall tolkas. (Swanberg,, 2002)

Vad gör/vad skall socialtjänsten göra för att förhindra hedersrelaterat våld?

Det handlar om att använda sig av olika styrmedel för att förbättra situationen, och de styrmedel som krävs för att bekämpa patriarkalt är rättsliga regleringar genom att precisera den berörda lagen så att den innefattar flera efterföljder, som bidrar till att brottets efterföljder blir ett avskräckande exempel. Det krävs också information och kunskaper för att förstå vilket stöd som de utsatta kvinnorna kan behöva (Stjernqvist, P et al, 1989:40).

Idag är det många av flickorna som söker hjälp men som ej tas på allvar av socialtjänsten. Anledningen till det är bl.a. att socialtjänstens handläggare ej kan bedöma om det bara handlar om tonårsförgörelse eller om flickorna menar allvar. På grund av att de har svårt att bedöma flickornas trovärdighet agerade oftast inte förrän de kontaktat vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna kan då neka till anklagelserna och bortförklara händelserna flickorna beskrivet. I en sådan situation sätts handläggaren i en position där han/hon tvingas välja sida. (Länsstyrelsen i Skåne 2002:23)

Det handlar därför om att socialtjänsten har viljan att förstå, kunskaper om den kulturella bakgrunden och även har möjligheter att hjälpa, det är först då som en handling kan ske (se normmodellen, bilaga 1), (Baier, M, 2004).

I dagens socialtjänst så följs sociallagen till punkt och prickar för att man inte vill stöta sig med någon och man slippa efterföljder av sina handlingar. Men det handlar om att hitta möjligheterna till att hjälpa, men det krävs också en vilja att förändras, men detta kan inte göras utan kunskaper.

Utan dessa tre ingredienser kan man inte hjälpa den utsatta på något sätt. Det krävs därför drastiska åtgärder för att finna en lösning som alla kan använda sig av och som bidrar till att de utsatta vänder sig till socialtjänsten när de behöver hjälp (se normmodellen, bilaga 1), (Baier, M, 2004). Det krävs en normförändring, om de utsatta i vårt samhälle ska börja lita på socialtjänsten igen, de måste få se med egna ögon att det verkligen hjälper att söka sig till socialtjänsten.

Från socialtjänstens sida är det därför viktigt att lyssna och att de har den kunskapen som behövs innan de tar några avgörande beslut t.ex. att de vet hur det är att leva i en invandrar familj. Denna kunskap är viktig för att de ska förstå vilka följderna blir för den individ som väljer att kontakta socialtjänsten. Det var denna kunskap som fattades när Pela kontaktade socialtjänsten, man trodde inte på hennes berättelse och därför kontaktades vårdnadshavaren, som då gav socialtjänsten sin berättelse. Detta ledde till att Pela fick det ännu svåre i familjen, och detta ledde till att hon rymde hemifrån vid två tillfällen.

Vad gör/vad skall det svenska rättsystemet göra för att förhindra hedersrelaterat våld?

Hedersrelaterat våld handlar om att förtrycka kvinnan, de mänskliga rättigheterna respekteras inte. Lagstiftningen behöver effektiviseras och förstärka åtgärder för att garantera rättvisa och jämlikhet för kvinnor, deras ekonomiska, sociala, kulturella och politiska villkor måste förbättras för att vi ska få bukt med hedersrelaterat våld.

Våldet utgör ett hot mot individens frihet och liv, mot orättvisa villkor mellan könen och mot utvecklingen. Hedersrelaterat våld är en form av patriarkalt våld som oftast förknippas med brister på kroppslig integritet, rörelsefrihet, rätt till lönearbete och ekonomiskt oberoende. (Rapporten Ju 2005: 1, 2005)

I det svenska rättssystemet finns inga reglerande direktiv när det gäller hedersrelaterat våld. Det finns inga direktiv för hur det skall undvikas eller för vad som skall göras för att undvika hedersrelaterat våld. I det svenska rättssystemet finns det bara direktiv för vilka påföljderna av en handling blir, dessa direktiv är reglerade efter hur brottet klassificeras.

Ett hedersrelaterat våld som handlar om t.ex. misshandel, regleras i den svenska lagstiftningen som just misshandel, bakgrunden till handlingen är inte en avgörande faktor för själva klassificeringen av brottet, men det kan påverka påföljden, dvs. straffet. Det gäller därför att rättsnormerna effektiviseras för att få bukt med hedersrelaterat våld.

5. SAMMANFATTANDE SYNPUNKTER

Det som har framkommit i vår studie handlar om att det måste till förändringar hos socialtjänsten, inom lagstiftningen för att förebygga hedersrelaterat våld på alla sätt som det bara går.

Det framkommer att det svenska rättssystemet inte har någon påverka på familjens sätt att lösa sina problem. Så länge det finns så avgörande kultur skillnader i vårt samhälle så kommer det att inte bli någon fullständig integration.

Även om ögonen har öppnats för hedersrelaterat våld, så kommer det inte bli några förändringar förrän det finns kunskaper och möjligheter att hjälpa de utsatta på rätt sätt. Den stora frågan kvarstår fortfarande om det utsatta flickorna/kvinnorna kommer att söka hjälp, när hedern spelar en så stor roll i detta uppmärksammade ämnesområde.

Vad det handlar om är skapa motbudande påföljder som gör att brotten inte utförs.

Det krävs information, kunskap och en lagstiftning för att förhindra att männen begår brott för att återställa familjens/släktens heder. Det gäller att introducera invandrarfamiljernas föräldrar i det svenska samhället, så att de inte känner sig otillräckliga och bortkomna i sitt nya hemland och detta skall göras så fort som de kommer till Sverige.

För att förhindra att hedersrelaterat våld uppstår, så bör socialtjänsten göra uppföljningar av de familjer där det har begåtts hedersrelaterat våld vid tidigare tillfällen. Det handlar om att lära sig ta seden ditt man kommer och bli en del av det nya samhället, att leva med och inte mot det.

För att de utsatta flickorna/kvinnorna ska vända sig till socialtjänsten så krävs det att de blir mer flexibla på att hitta lösningar som passar alla. Socialtjänstens främsta arbetsuppgift är ju att hjälpa de utsatta i samhället. Det krävs därför att socialtjänsten bygger upp ett förtroende till de utsatta att när det kommer till socialtjänsten så får de hjälp med sina problem.

För att detta skall kunna genomföras så krävs det att Socialtjänsten lär sig hur de lyssnar till den utsatta utan att döma, och att de ser möjligheterna, har viljan och att de har kunskaperna för att genomföra några förändringar till de utsattas fördel.

6. Referenser

Baier, M. (2004) *Normvetenskap* (kompendium i rättssociologi). Lund: Serviceenheten vid Sociologiska Institutionen.

Denscombe, M (2000): *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter et al (2003): *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.

Fahlberg, G. & Magnusson, N. (2002): *Socialtjänstlagarna. Bakgrund och tillämpning*. Stockholm: Liber AB

Hjärpe, J. (2002): ”Religiös tradition i ny miljö” i *Dubbel Viktimisering? Invandrade brottsoffer i svensk kontext. Rapport från konferensen om möjligheter och brister i mångkulturella möten, november 2001*. Red., Gudrun Nordborg & Annika Bern. Umeå, ss. 33-45.

Länsstyrelsen Dalarnas län (2004): *Hedersrelaterat våld, en kartläggning i Dalarna 2004:03*. Falun: Länsstyrelsen Dalarnas län.

Länsstyrelsen Skånes län (2002): *Utsatta flickor i patriarkala familjer – om behov av skyddat boende och övriga insatser 2004: 23*. Malmö: Länsstyrelsen Skåne län.

Länsstyrelsen Västmanlands län (2004): *Hedersrelaterat våld mot flickor och unga kvinnor i Västmanland 2004:08*. Västerås: FoU: Länsstyrelsen Västmanland län.

Regeringskansliet (2005): *Rapport från konferensen; Att bekämpa patriarkalt våld mot kvinnor – med fokus på våld i hederns namn, Stockholm, 7-8 december 2004 Ju 2005:1*. Stockholm: Regeringskansliet.

Schlytter, A. (2002): "Reaktioner på invandrarflickornas gränsöverskridande handlingar" i *Dubbel Viktimisering? Invandrade brottsoffer i svensk kontext. Rapport från konferensen om möjligheter och brister i mångkulturella möten, november 2001*. Red., Gudrun Nordborg & Annika Bern. Umeå, ss. 46-70.

Schlytter, A. (2004): *Rätten att själv få välja, arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Sjöblom, Y. (2002): *När ungdomar rymmer och kastas ut hemifrån- ur socialtjänstens perspektiv*.

Stjernqvist, P. & Widerberg, K. (1989) *Rätten i samhällsbyggandet*. Lund: Studentlitteratur.

Swanberg, Lena K.(2002): *Hedersmordet på Pela: lillasyster berättar*. Stockholm: Forum/Bokförlag.

Sveriges Rikes lag (2002)

Domar

Fadime;

Uppsala Tingsrätt, dom 1998-05-07, Mål nummer; B350-98.

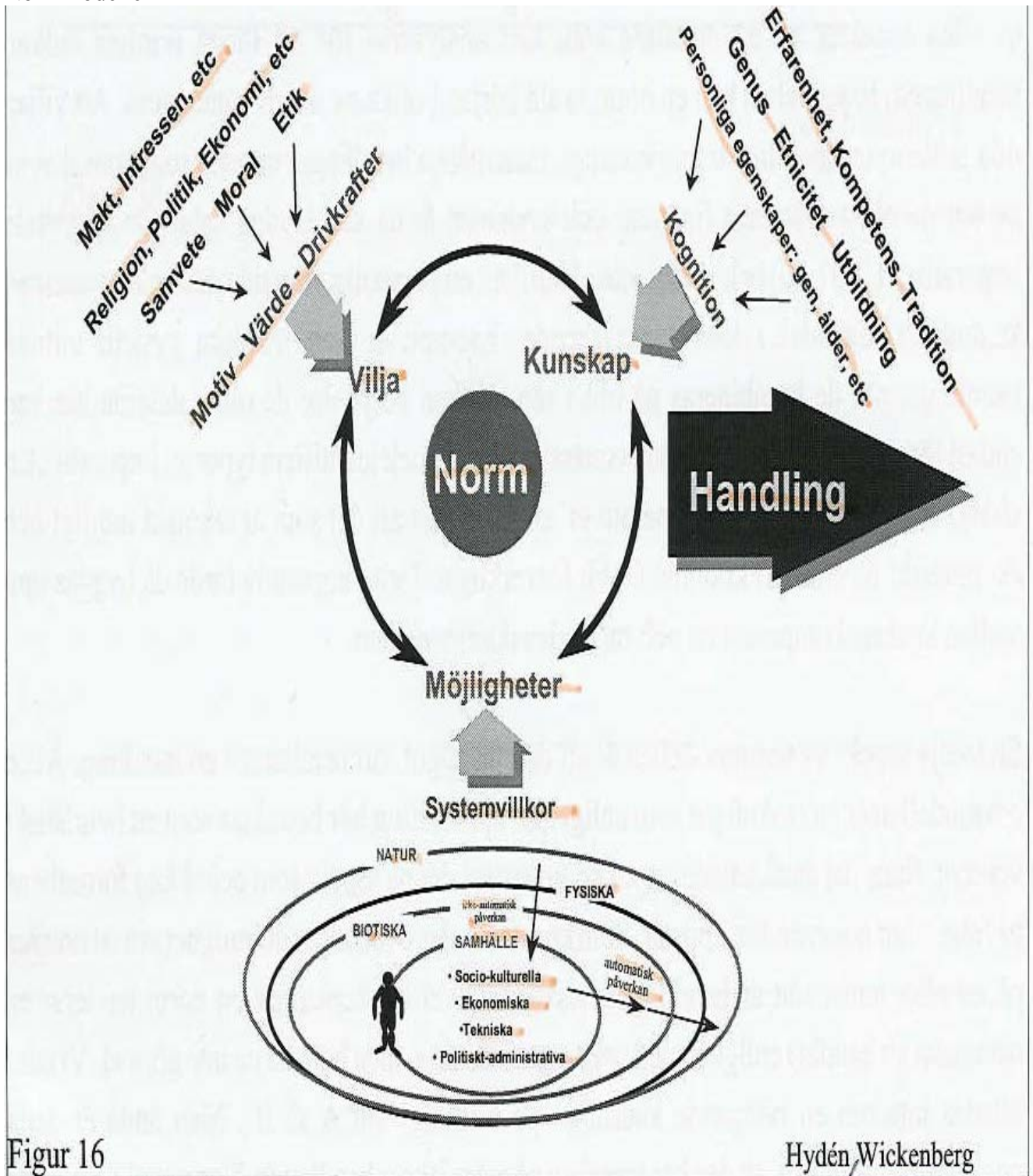
Svea Hovrätt, dom 2002-06-01, Mål nummer; B4651-02:48.

Pela;

Stockholms Tingsrätt, dom 2001-01-12, Mål nummer; B338-00.

Svea Hovrätt, dom 2001-04-09, Mål nummer B715-01.

Normmodellen

Figur 16

Hydén/Wickenberg

(Baier, M., 2004:114)

Intervjuguide

Ämnesområde: Hedersrelaterat våld

Intervju personen = IP

Personens perspektiv på det svenska regel- och normsystemet

Personliga frågor som t.ex. kön, ålder

- Anser IP att det svenska regel- och normsystemet lever upp till det den ska reglera?
- Finns det något som personen anser är felaktigt?
 - Varför?
 - Har IP någon lösning på problemet?
- Vilka regler/normer lever IP själv efter?
- Finns det någon skillnad mellan det svenska regel- och normsystemet och det som IP själv lever efter?
- IP: s perspektiv på heder?
 - Hur långt får det gå?
 - Vad är heder för IP?
- Hur ser IP på det hedersrelaterade våld som har förekommit under de senaste åren?
- Har IP någon lösning på hur det går att undvika hedersrelaterat våld eller finns det ingen lösning på problemet?
- Finns det mer än ett sätt att se på heder eller?
- Vad reflekterar IP över när jag nämner;
 - Fadime
 - Tvångs gifte
 - Rykte
 - Oskuld
 - Heder
 - Kultur krock

